

2. Аулик И.В. Определение физической работоспособности в клинике и спорте. -2-е изд. перераб. и доп. -М.: Медицина, 1990. -192с.
3. Галайтатий Г.Д. Фізіологічна характеристика фізичної і розумової працездатності студентів з різним рейтингом успішності і фізичної підготовленості: Автореф. дис. ...канд...біол. наук. -К., 1997. -18 с.
4. Магльований А.В. Закономірності взаємозв'язку розумової і фізичної працездатності студентів і методи оптимізуючого управління ними засобами фізичного виховання і спорту : Автореф. дис. ... докт.біол. наук. -К., 1993. -35с.
5. Сафронова Г.Б., Магльований А.В., Довганик М.С. Вплив фізичного навантаження на розумову працездатність студентів груп загальної фізичної підготовки // Роль фізичної культури в здоровому способі життя : III Рег. наук.-практ. конф. : Львів, 1992. -С.126-127.
6. Працездатність студентів: оцінка, корекція, управління / Магльований А.В., Сафронова Г.Б., Галайтатий Г.Д., Белова Л.А. – Львів: Вид. “ЛП”, 1997.- 128 с.

В.В. ДЖУНЬ., А.І.КОВАЛЕНКО.

ПРИНЦИП АВТОНОМІЇ ОСОБИ В СПОРТИВНІЙ ДЕОНТОЛОГІЇ.

В статті здійснюється спроба витлумачення принципу автономії особи як одного з системи принципів спортивної деонтології.

В статтє осуцествляється попытка истолкования принципа автономии личности как одного из системы принципов спортивной деонтологии.

An attempt to interpret a principle of autonomy of a person as one of the system of principles of Sport Deontology is made in this article.

На органічній взаємній пов'язаності всіх принципів спортивної деонтології як їх системній характеристиці, ми будемо постійно наголошувати.

Аналізуючи принцип правдивості[1], ми вже змушені були звертатися до принципу свободи: власними актами пізнання, визначеними судом своєї совісті, людина обирає нормативну силу правди і ця правда стає основою справжньої свободи людини. Навіть у лікувальній психоаналітичній практиці З. Фрейда гаслом його терапії було: “правда повинна зробити тебе вільним” [2,105].

Кожна пізнана і прийнята людиною правда – це основа, на якій виростає її самопосідання, тобто здатність панувати над власним буттям, а разом з цим це ще й формуючий елемент людської самостійності або автономії особи.

Варто на цьому зосередитися прискіпливіше. Термін “свобода” є багатозначним. Його ж різні значення можна звести до трьох основних:

1) свобода як вільний вибір; 2) свобода як автономія; 3) право на свободу у суспільному житті. Усі три значення терміна “свобода” внутрішньо пов'язані і доповнюють одне одного. Взята в онтологічному сенсі, свобода є часткою природи людини, здатної до розумного вільного вибору. В аксіологічному сенсі свобода – це призначення людини. Зрештою свобода, взята в соціально-політичному значенні, - це право людини на вільний вияв своїх думок, сумління, діяльності. В подальшому нас цікавитиме саме другий, аксіологічний сенс свободи, тобто автономія особи.

Принцип автономії передбачає особу, яка володіє можливістю і правом самореалізації, самовдосконалення і самодетермінації. Це означає, що свобода – це щось більше, ніж відсутність примусу. Останнє є важливим елементом свободи людини, але складає її негативний аспект. Свого часу Е. Фромм увів розрізнення свободи “від” і свободи “для”[3, 44]. Перший тип свободи – це відносна незалежність людини від природи і інших людей. Свобода в другому значенні – це спрямованість на власну тотожність і внутрішній розвиток. Внутрішня свобода досягається шляхом довготривалого самовдосконалення. Вона означає зрілість людського духа, умілість життєвої і етичної самодетермінації. Брак зовнішнього примусу є початком автономії, її повнота здобувається подоланням інерції в духовно-етичному житті і набуттям внутрішньої сили. Бути вільним не означає бути звільненим від труднощів, а керування собою, своїм розвитком. Автономія – це творча напруга, яка мобілізує людину і спрямовує до щораз вищих цілей. Свобода вибору має завершитися автономією, тоді як самодетермінація поєднується з активністю і постійним розвитком. Йдеться, отже, про активне співтворення власної особовості, творче самокерування в дусі відповідальності за

людська воля стає насправді вільною лише поєднуючись із відповідальністю. Завдяки цій відповідальності воля фактично реалізується. Розум людини актуалізується, відкриваючись на зовнішній світ, коли він формується в наслідок взятій людиною на себе відповідальності. Починаючи з етики І. Канта, під автономією розуміють таку властивість волі людини, яка є сама для себе законом. [4,65]. Але якщо у І. Канта автономія є предикатом волі і розуму людини, то у М. Шелера, згідно із засадами персоналістської етики вартостей, вона стає ознакою особистості як такої. Автономія волі, таким чином, співпадає з автономією вибору в кожному акті моральної самореалізації особи. [5,72].

А. Бергсон описує автономію як самопосідання, стверджуючи цим, що особа існує як ціль у собі та є самостійною у своєму існуванні, є самобутньою [6,139]. Взагалі у філософській традиції Європи особове буття завжди характеризувалося як таке, що своїм невід'ємним атрибутом має свідомість.

Отже принцип автономії особи передбачає її незалежність і саморозвиток і, як такий, має чітку антипатерналістську спрямованість – особа має найширші повноваження у всьому тому, що стосується її самої, включно з її здоров'ям і благополуччям. Він, таким чином, вказує межі свободи тренерської діяльності, вказує на те, що тренер може робити, а чого не може з точки зору моралі, бо в протилежному випадку це може вести до деперсоналізації спортсмена.

Відповідальність тренера за свого підопічного може легко опуститися до подавлення і до відношення до нього як до власності. Відомо багато випадків, коли тренер ставиться до спортсмена як до того, хто належить йому, вказуючи спортсменові, що одягати, яку зачіску носити, примушуючи його виконувати тренерські забаганки і т. п. Тренер збірної України з футболу на пресовій конференції на всю країну заявляє, що він візьме до збірної відомого в Європі спортсмена, але перед цим його підстриже. Таке зневажливе ставлення до особи спортсмена свідчить про брак повноцінного морального знання, коли совість тренера, його моральні інтуїції не вказують йому на незорочність та зарозумілість його ставлення до іншої особи. Це означає, що тренер радше не усвідомлює, що має насправді справу з особою, а не з кимось, хто цікавить його лише настільки, наскільки співпраця з ним дозволить тренеру досягнути бажаного результату. Тренер не є власником, а спортсмен його власністю, оскільки одна особа не може бути власністю іншої особи: особа належить собі, є власником себе, а отже не може належати іншому як його власність [7,46]. Ось чому тренер не повинен забувати про існування основних прав особи, порушуючи які, він чинить несправедливість над спортсменом як особою. Відносини між тренером і спортсменом повинні регулюватися законом або контрактом, де мають бути чітко виписані права кожної із сторін. Що ж стосується морального боку, то відносини мають базуватися на повазі прав іншої особи, тобто на здатності бачити другу людину такою, якою вона є, усвідомлювати її індивідуальність. Поважати людину – означає бути зацікавленим у тому, щоб вона розвивалася своїм власним шляхом. Таким чином, повага виключає використання когось в цілях іншого... Зрозуміло, що я можу поважати іншого, лише коли є сам – незалежна людина, коли я можу стояти і ходити без підтримки і не маю потреби в тому, щоб використовувати когось у своїх цілях” – наголошує Ерік Фромм [8,125].

Оскільки особа закорінена в собі, спортсмен, не може розглядатися лише як знаряддя для розвитку спорту, якою б благородною метою це не прикривалося. Це спорт є знаряддям утвердження і розвитку людської особовості, а не навпаки. Згідно з пунктом 7. Кодексу спортивної етики, спорт означається видом індивідуальної діяльності, яка, при її справедливому проведенні, надає можливості самовдосконалення, самовираження і реалізації особистих досягнень, набування навичок і демонстрації майстерності [9]. Ставлення ж до спортсмена як до людини, яка існує нібито виключно заради спорту, інструменталізує його. Знаряддя на те й знаряддя, що коли воно стає непотрібним, його викидають, “списують в архів” [10,84]. Можна до нескінченності наводити факти, коли людина, відійшовши від активних занять спортом, розгублюється, не може знайти собі місця в житті. Це також свідчення інструменталізації людини, коли спорт витлумачується “над усе”, а людина – знаряддя його розвитку, “зникаючий момент”. Так трапляється, коли спорт як вид діяльності людей виходить із під їх контролю і, набувши автономного існування, перетворює людей (і спортсменів, і тренерів) на свої власні засоби.

Як буття-суб'єкт, як цілісність, людина у своєму особовому житті не є і не може розглядатися як “частина” будь-якої спільноти. [11,139]. Ось чому методологічно хибним є тлумачення сфери спорту як організму, де окрема людина тлумачиться як його орган. Тренер повинен розуміти, що спорт не може надавати смислу цілому буттю людини попри усю його важливість для неї, навіть важливість у становленні і розвитку її особовості. Це дозволить запобігти розчаруванню, відчуттю безглуздості свого існування, коли не справдяться надії, яких очікувалося від спорту. Спортсмен повинен усвідомлювати, що він не є “цеглинкою” спортивної спільноти. Навпаки, спільнота, як

особовий спосіб існування, підпорядкована, існує для особи як своєї мети. І тим кращою є спільнота, чим більше уможливує особовий розвиток людини, створюючи реальні умови для того, щоб істотні моменти особового життя могли щораз повніше розвиватися. Виконання людиною суспільної ролі, а отже підпорядкованість людини спільноті, не суперечить її гідності лише у тому випадку, коли особа не ідентифікує своє буття як особи із відведеною їй роллю. Варто також зауважити, що трансцендування людини над спільнотою в особових моментах не заперечує підпорядкування її спільноті у всіх інших моментах, які можуть розглядатися як засоби для реалізації особового життя і завдяки цьому для реалізації спільного добра. Людина у різних своїх аспектах підпорядковує спільноту собі і є їй підпорядкована, у чому знаходить своє вираження властива людині драма особи і природи.

Автономія особи знаходить свою підставу і в тому, що людину не можна розглядати лише як якийсь зразок втілення непересічних фізичних чи розумових здібностей, на що, до речі, найчастіше робиться акцент при її характеристиці. Але якщо людину брати лише як зразок втілення якихось здібностей, то потрібно, по-перше, мати той ідеал здібностей, до якого її прирівнюють, і, по-друге, розглядати її як те чи інше втілення цього ідеалу, а не як саму по собі. Цінується, отже, ідеал, а особа лише настільки, наскільки є його втіленням. В такому випадку її можна легко замінити подібним або більш вдалим зразком втілення ідеалу, що повністю ігнорувало б самотність особового буття [12,42]. Це означає, що тренерська робота є творчою, що він не може діяти за схемою, виробленою під певний ідеал, під який має підводити ту чи іншу особу. Навпаки, це зобов'язує його шукати схеми, які дозволили б йому розкрити потенціал особи спортсмена. Особливо це важливо пам'ятати при роботі з дітьми. Тренер зобов'язаний "ставитися однаково як до обдарованих, так і до менш обдарованих дітей, підкреслювати і заохочувати особисті досягнення і спортивні навички так само, як і успіхи в змаганнях", – наголошується у пункті 12.8 Кодексу спортивної етики [13]. Орієнтація на особу, а не на якийсь позаособовий ідеал, дозволить тренерові "не покладати на дитину надій, які перевищують її можливості," (пункт 12.6 Кодексу спортивної етики [14]) та "виключити підхід до дітей просто як до маленьких дорослих, пам'ятати про фізіологічні і біологічні зміни у їх організмі в період дозрівання та про вплив цього на їх виступи" (пункт 12.5 Кодексу спортивної етики [15]).

Отже вільна воля спортсмена як людської особи є апіорі суверенною, вищою, органічно зверхньою щодо волі і бажань тренера і останній повинен з цим рахуватися. Не випадково Кодекс спортивної етики пунктом 12.7 вимагає від тренерів ставити в центр уваги задоволення від діяльності своїх підопічних і ніколи не здійснювати тиск на дітей стосовно їх вибору брати чи не брати участь в тій або іншій діяльності [16]. Це не означає, звичайно, що вільна воля спортсмена не має жодних моральних обмежень. Саме тут вступає в свої права нормативна сила правди про людину, яка лише й може обмежувати волю людини, не деперсоналізуючи її.

У сфері виховання багато концепцій визнає автономію особи за його засадничу мету, оскільки видається, що у цьому принципі міститься більше, ніж лише здатність реалізації власних прагнень і рішень, а й здатність до рішень про себе самого, до керівництва власним життям. У цьому контексті деякі автори визнають доцільним відрізнення первинних цілей від вторинних: автономія особи, згідно з цим, полягала б у тому, що оцінювала б вона свої головні цілі, відкидала б деякі з них, інші б модифікувала, а ще інші вирішувала б реалізувати згідно з тими вторинними перевагами [17,131].

Таким чином, одним із важливих виховних завдань спорту є розвиток самостійності дитини чи молодшої людини, формування навичок керівництва власним життям. Не випадково Кодекс спортивної етики в пункті 12.9 вимагає "заохочувати дітей у винайденні ними нових ігор з власними правилами, а також брати ними на себе роль керівника, тренера, судді, а не лише учасника; визначати самими дітьми міру заохочення за Справедливу гру і особисто нести відповідальність за власні вчинки" [18].

ЛІТЕРАТУРА

1. В.В. Джуль., А.І. Коваленко. Принцип правдивості в спортивній деонтології// Здоровий спосіб життя: Збірник наукових статей. Випуск 7. – Львів, 2005.-С.29-32.
1. Цит. за: Фромм Э. Душа человека. М.– 1992.
2. Фромм Э. Иметь или быть? М.– 1986.
3. Kant I. Uzasadnienie metafizyki moralności. Warszawa.– 1984.
4. Scheler M. Istota i formy sympatii. Warszawa.– 1980.
5. Bergson A. Ewolucja tworeza. Warszawa. – 1957.
6. Кросбі Д. Самість людської особи, як вона розкривається у моральній свідомості. У: Досвід людської особи. Л.– 2000.

7. Фромм Э. Душа человека. М. – 1992.

8. Кодекс спортивної етики. <http://culture.coe.fr>

9. Пасанской Д. Неутраченные иллюзии. Юность.– 1991 –№8.

10. Кларкс М. Czlowiek i prawo naturalne. Lublin– 1993.

11. Класби Д. Самість людської особи, як вона розкривається у моральній свідомості. У: Досвід людської особи. Л.– 2000.

12. Кодекс спортивної етики. <http://culture.coe.fr>

13. Там само.

14. Там само.

15. Там само.

16. Dworkin G. The Theory and Practice of Autonomy. Cambridge– 1988

17. Кодекс спортивної етики. <http://culture.coe.fr>

В.І. ЗАКУРДАЄВ

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

В статті розглядаються питання про вплив звуків, ритму на різні системи організму людини.

В статье рассматриваются вопросы о выявлении звуков, ритма на различные системы организма человека.

Article considers ways of overcoming of the phenomenon cultural anomaly in the youth environment

Музика є універсальною людською мовою. Вона здатна обходити логічні і аналітичні фільтри свідомості та встановлювати безпосередній контакт з пониклими почуттями з глибини душі, пам'яті і емоцій. Тому повага до життя і почуття моральної відповідальності – необхідні чинники для написання музики.

У древній Греції музика, яка мала нести здоровий вплив, старанно відбиралася для збереження здоров'я, чистоти і впевненого характеру. Піфагор, Платон, Аристотель вважали музику необхідною для здоров'я душі, моралі і розквіту культури.

Ще Піфагором були встановлені мелодії і ритми, за допомогою яких на душі молодих людей хотіло впливати благотійно. Тут були мелодії проти непомірних пристрастей, зневіри, роздратування і гніву, а також інших недуг. Підтвердженням цього є утихомирення Піфагором розлюченого юнака музикою. Цей грецький юнак вирішив підпалити будинок своєї невірної коханої, але відповідна мелодія, зіграна на флейті, заспокоїла його.

Від Піфагора пішла традиція порівнювати громадське життя з музичним ладом і з цілим оркестром, де кожній людині відведена своя роль.

Платон і його послідовники вважали, що в державі припустима тільки така музика, що допомагає піднятися індивідууму до рівня суспільних вимог і усвідомити себе одиницею (частиною) суспільства.

Це яскраво підтверджується словами Платона: “Музичне виховання більш діючий засіб, чим всі інші, тому що ритм і гармонія знаходять свій шлях у глибині душі”.

Музику як засіб гармонізації індивіда слідом за Платоном і Піфагором розвинув Аристотель. Він вважав, що музика має здатність формувати характер і “правильні” почуття.

Аристотель говорив: “Завжди треба застережливо відноситися до введення нового типу музики, як можливої загрози для усієї держави, так як зміни стилю музики завжди відбиваються на важливих аспектах політичного устрою”.

Англійський композитор - піаніст Кирило Скотт у своїй книзі “Музика і її таємний вплив протягом століть” стверджує, що музика впливала на усі фази розвитку людства.

На думку Кирила Скотта, культурні епохи створювалися музикою. Так, композитор Гендель своєю творчістю сприяв формуванню англійської моралі.

Бах мав сильний вплив на спосіб мислення, особливо німців. Своєю музичною логікою Бах сприяв посиленню закладеної в німцях тенденції до філософії.